

Rozabal – Het graf van Jezus Christus (as)?

Het is een algemeen aangenomen concept onder christenen en moslims dat Jezus^(as) naar de hemel rees, en dat zijn lichaam nooit werd begraven. Niettemin, recente berichtgeving in de media heeft de aandacht van de wereld getrokken naar het Rozabal graf in Kashmir, het zou de lichaam van Yuz Asaf bevatten, een naam die vermoedelijk is aangenomen door Jezus^(as) toen hij in India was. Dit heeft een aanhoudend debat uitgelokt. Volgens de lokale traditie was de begravenen een profeet van *Ahl-al-Kitab*, of mensen van het boek (traditioneel christenen en joden), en zijn naam was 'Isa - de naam van Jezus (as) in de Koran.

De voorgestelde begraafplaats van Jezus (as) in Srinagar, Kashmir, staat bij de lokale bevolking bekend als Rozabal, wat de 'geëerde tombe' betekent. Het staat bekend als het graf van Yuz Asaf. Het woord 'Yuz' staat voor Yuzu (wat Jezus betekent) en 'Asaf' betekent in het Hebreeuws verzamelaar, namelijk iemand die de verloren schapen van Israël zou verzamelen. Er wordt gezegd dat de profeet Yuz Asaf ongeveer tweeduizend jaar geleden uit Syrië kwam.

De kwestie van de identiteit van Yuz Asaf is echter een controversieel onderwerp. Is Yuz Asaf een naam die door Jezus Christus (as) is aangenomen toen hij in India was? Zou dit het graf van Jezus Christus (as) kunnen zijn, of is Yuz Asaf zoals de huidige oppassers van het graf zijn begonnen aan te dringen, een islamitische heilige zonder verband met Jezus (as)?

Easter Berichtgeving

In Pasen 2010, brachten verschillende internationale nieuwsorganisaties en reguliere kranten, over de hele wereld, verhalen over het Rozabal-graf in Srinagar, Kashmir. De artikelen verklaarden een grote toename van het aantal bezoekers in recente tijden aan het graf in Kashmir. De nieuwsorganisaties, waaronder *BBC*¹, *The Times in Britain*² en *The Times of India*³, suggereerden dat er twee hoofdredenen waren voor de toegenomen belangstelling. Eén daarvan is dat de nieuwste versie van de Lonely Planet-reisgids voor Kashmir het gerucht van het Rozabal-graf vermeldt als 'het Jezusgraf', dat veel nieuwsgierige reizigers inspireert om te bezoeken. Ten tweede, een populaire thriller, *The Rozabal Line*, waarvan de plot is dat Rozabal het graf van Jezus (as) is, heeft de afgelopen maanden succes gehad, vooral in India⁴.

Toegang tot het graf (Foto met dank aan Nasser Butt)

Dus, de vraag rijst natuurlijk op: waarom heeft de Lonely Planet-gids dit graf het 'Jezusgraf' genoemd?

Verslag over de Rozabal in 1899 door Maulawi Abdullah

Hoewel het misschien nieuw is voor velen in de wereld, is dit graf welbekend bij Ahmadi-moslims. In zijn verhandeling geschreven in 1899, *Masih Hindustein Mein* (Jezus in India), Hadhrat Mirza Ghulam Ahmad(as), de Beloofde Messias en grondlegger van de Ahmadiyya-moslimgemeenschap, bespreekt deze tombe:

'... Ik zal proberen in dit boek te bewijzen dat Jezus (as) niet aan het kruis stierf: hij ging niet naar de hemel, noch mag worden verondersteld dat hij ooit weer van de hemel naar de aarde zal terugkeren; dat hij eerder stierf op de leeftijd van 120 jaar in Srinagar, in Kashmir, en dat zijn tombe te vinden is in de Khan Yar straat van die stad. Ik heb dit onderzoek onderverdeeld in tien hoofdstukken, en een epiloog, bestaande uit de getuigenis van de Bijbel, de getuigenissen van de Heilige Koran en de Ahadith, de getuigenis van medische boeken, de getuigenis van historische documenten, de getuigenis van mondelinge overleveringen die van generatie op generatie zijn doorgegeven, divers indirect bewijs, de getuigenis van rationeel argument en het getuigenis van nieuwe openbaring van God aan mij.'

(Jezus in India, Inleiding)

'In elk geval was het nodig dat Jezus (as) achterhaalde waar deze verloren schapen (mensen) zich bevonden, die geïntegreerd waren met de mensen van India. Ik zal op dit moment bewijs leveren dat Jezus (as) inderdaad naar India is gekomen en dan in stappen, reisde naar Kashmir, en ontdekte de verloren schapen van Israël onder de mensen die het boeddhistische geloof beleden, en dat deze mensen hem uiteindelijk accepteerden, net zoals het volk van de profeet Jona, Jona accepteerde. En dit was onvermijdelijk, want Jezus (as) had met woorden gezegd dat hij voor de verloren schapen van Israël was gestuurd.'

(Jezus in India, hoofdstuk één)

'Ik zal te zijner tijd bewijzen dat de tombe van Jezus die onlangs in Srinagar in Kashmir is ontdekt, van hetzelfde type is als die waarin

Jezus (as) in een staat van bezwijming verkeerde.’ (Jezus in India, hoofdstuk één)

‘... honderdduizenden mensen hebben met hun fysieke ogen gezien dat het graf van Jezus (as) in Srinagar, in Kashmir, bestaat. Net zoals hij op Golgotha werd gekruisigd, op de plaats van *sri*, zo is ook zijn tombe gevonden op de plaats van *sri*, in Srinagar. Het woord *sri* dat voorkomt in de namen van beide plaatsen is inderdaad erg opvallend. De plaats waar Jezus (as) gekruisigd werd, heette Gilgit of *sri*. Het lijkt erop dat de plaats Gilgit in Kashmir het woord *sri* suggereert. Deze dorp werd waarschijnlijk gesticht in de tijden van Jezus (as), en als een lokaal gedenkteken voor de gebeurtenis van het Kruis werd het Gilgit genoemd, *sri*. Zoals Lhasa, wat de 'Stad van Eén waardig aanbidder' betekent; dit woord is van Hebreeuwse oorsprong en suggereert dat de stad is gesticht in de tijd van Jezus.’ (Jezus in India, hoofdstuk twee)

Het eerste geregistreerde verslag dat we hebben over de details van dit graf en dat gekoppeld is aan de historische Jezus (as), is een brief van Maulawi Abdullah. Na het uitvoeren van zijn eigen onderzoek, stuurde Maulawi Abdullah een gedetailleerd rapport naar de Beloofde Messias (as) vanuit Srinagar met betrekking tot de tombe⁵. Hij voegde verschillende details over het graf en de begravene toe.

In de brief zegt hij:

‘Van het bewijs van betrouwbare personen is bewezen dat dit graf al ongeveer 1900 jaar bestaat, en de moslims respecteren het en bezoeken het regelmatig.’

Verder zegt hij:

‘Het algemene beeld is dat een eerbiedwaardige boodschapper begraven ligt in dit graf, die naar Kashmir kwam vanuit een ander land om te prediken tot het volk. Ze zeggen dat hij ongeveer 600 jaar leefde voor onze Heilige Profeet Mohammed (saw).’

Huidige Kashmiri-opvattingen over Rozabal

Moderne opvattingen van de lokale bevolking in Srinagar geven echter een heel andere kijk op het graf. Elke suggestie dat het graf de stoffelijke overblijfselen van Jezus Christus bevat (as) wordt opgevangen door hevige vijandigheid en bespotting. Er zijn strengere attitudes ten opzichte van eventuele pogingen tot onderzoek. In de afgelopen vier decennia onderzoekers zoals dr. Fida Hassnain, een prominente Sufi-archeoloog en professor in Geschiedenis, hebben een toenemend niveau van tegenstand van de verzorgers uitgelokt. Dr. Hassnain leed persoonlijke bedreigingen tegen hem en zijn familie in verband met zijn onderzoek aan het graf. Amerikaans onderzoeker en voormalig journaliste, Suzanne Olsson, had ook haar pogingen tot gedetailleerd onderzoek van het graf gedwarsboomd door een van de verzorgers van het graf. De lokale moslims zijn ook tegen onderzoek, en geloven dat Jezus Christus (as) geen fysiek graf op aarde kon hebben, omdat het naar de hemelen was opgetild.

In een documentaire van 2008, *Jezus in India*⁶ geregisseerd door Paul Davids, zien we wat er gebeurt als iemand aankomt in het Rozabal-graf en het probeert te filmen. In de documentaire zien we een menigte die zich snel vormt en de agressieve aard van de lokale bevolking die eist dat het filmen wordt gestopt.

Deze afwijzende en neerbuigende benadering wordt ook gerapporteerd in het BBC News artikel van april van dit jaar. Naar verluidt heeft een plaatselijke bewoner gezegd:

"Het is een verhaal dat wordt verspreid door lokale winkeliers, alleen maar omdat een of andere gekke professor zei dat het het graf van Jezus was. Ze dachten dat het goed zou zijn voor het bedrijfsleven. Toeristen zouden komen, na al die jaren van geweld."

"En toen kwam het in de Lonely Planet en kwamen er te veel mensen.

En een buitenlander ... " (hij gaf me een verontschuldigende blik), "brak een beetje van het graf om mee naar huis te nemen. Dus daarom is het nu gesloten."

Maar de 'gekke' professor waarnaar hier wordt verwezen, is dr. Fida Hassnain, een goed gekwalificeerde archeoloog en geleerde van religie is, die de positie bekleedde van directeur van het Rijksarchief voor Jammu en Kashmir, van 1954 tot zijn pensioen in 1983. Dr Hassnain's diploma's omvatten een Master in de godgeleerdheid, doctor in de Indologie en doctor in het Soefisme. Hij heeft ook het onderscheiding van een lifetime achievement award van de regering Jammu en Kashmir. Hij is niet alleen van mening dat Jezus (as) begraven ligt in dit graf, maar heeft verschillende gedetailleerde boeken over dit onderwerp geschreven, van zo vroeg als 1988 tot heden. Gezien zijn kwalificaties, in plaats van een willekeurige 'gekke professor' te zijn, bevindt Dr. Hassnain zich in een goede positie om een met redenen omklede en geïnformeerde mening over het graf te vormen.

De verzorgers van de tombe

Een persoon die in verschillende documentaires over het graf van Kashmir is verschenen, is Mohammad Amin Ringshawl. In elk van zijn optredens bevestigt hij dat het graf 'Yuz Asaf' bevat, maar speculeert dat er geen verband bestaat tussen Yuz Asaf en Jezus Christus (as).

In het artikel in de Asian Times⁸, zegt hij duidelijk: 'Yuz Asaf en Syed Naseerudin zijn hier begraven en beide zijn moslims.' In een speciale kerstdocumentaire uit 2007 die op Channel 4 in het Verenigd Koninkrijk getoond is, *The Hidden Story of Jesus* genaamd, hij wordt onmiddellijk geïnterviewd na een interview met Dr. Fida Hassnain en verklaart het volgende:

'Dit is het graf van een moslimboodschapper, maar Jezus is hier niet begraven omdat het in ons heilige boek de Koran is geschreven, dat Jezus is opgenomen in de hemel, bij Allah. Maar toch Qadianis, Mirzais [beroerde verwijzingen naar leden van de Ahmadiyya-moslimgemeenschap], die antwoorden door te zeggen dat dit het graf van Jezus is, geven onjuiste informatie door te zeggen dat hij hier is. Geen enkele moslim in de hele wereld zou zeggen dat Jezus hier begraven ligt.'

Deze verklaring toont een duidelijke oppositie tegen leden van de

Ahmadiyya-moslimgemeenschap, hier aangeduid met de beroerde termen *Qadianis en Mirzais*. Ringshawl zegt dat alleen Ahmadi-moslims aanhangers van deze theorie zijn en dat ze het volk verkeerd informeren.

De oppositie van Ahmadiyyat die heeft bestaan sinds de gemeenschap werd gesticht in 1889, heeft geleid tot een verandering in de houding van de lokale bevolking tegenover de Rozabal. In 1899 lezen we, over honderden plaatselijke bewoners die getuigen van het graf van Jezus Christus (as), en toch lezen we vandaag dat de huidige verzorger van het graf zelf het idee volledig verwerpt, uit vrees dat de Ahmadiyya en historische versies worden bevestigd.

Welk bewijs is er dat Yuz Asaf Jezus (as) is?

Gegeven deze verhalen van de lokale bevolking en de verzorgers van het graf, welke argumenten kunnen er worden aangevoerd voor het feit dat het graf van Jezus Christus (as) is? Zijn Jezus en Yuz Asaf één en dezelfde persoon?

Gesneden voetafdrukken

De gebeeldhouwde voetafdrukken zijn een van de onderscheidende kenmerken van het graf en een van de belangrijkste aanwijzingen om ons te helpen de persoon te identificeren die daar begraven ligt. Ze worden genoemd in de nieuwste editie van de Lonely Planet-gids en ze werden ook genoemd in de brief van Maulawi Abdullah (ra).

Footprints
(Foto met
dank aan Dr.
Fida
Hassnain)

'Bij het graf van deze profeet van Allah in de rechterhoek bevindt zich een steen, waarop de voetafdrukken van een man zijn aangebracht. Er wordt gezegd dat het de voetsporen zijn van de boodschapper. Waarschijnlijk blijft deze voetafdruk van deze prins-profeet een teken.'

Veel onderzoekers hebben gewezen op het houtsnijwerk van de voeten en hebben benadrukt dat ze op beide voeten littekens van kruisiging laten zien. De locatie van de littekens naar de voorkant van de voeten en op verschillende plaatsen op elke voet, is ook significant. De BBC 4-documentaire "Did Jesus Die?" Benadrukt deze uitgesneden voetafdrukken en stelt:

"De positie van de littekens, net achter de tenen, komt niet overeen, maar ze zouden uitlijnen als een spijker door beide voeten werd gedreven, met de linkervoet bovenop de rechter."⁹

Dit is een belangrijk stuk bewijsmateriaal over het graf en is prominent aanwezig geweest in boeken en documentaires over het onderwerp. Dr. Fida Hassnain vertelt over zijn persoonlijke ontdekking van deze uitgesneden voetafdrukken en het effect dat het op hem had in een documentaire getoond op het Discovery Channel:

"Ik vroeg een van mijn assistenten gewoon duidelijk [sic] .., het was vrij donker, maar hij haalde het in ieder geval op en hij zei: 'Oh, ik voel dat er een soort gebeeldhouwde steen is'. We hebben net het oppervlak schoongemaakt en daar voelde ik voetafdrukken en als ik naar ze keek, bleek dat ze wonden hadden."¹⁰

Voetengravures zelf zijn vrij gebruikelijk, maar Dr. Hassnain beweert dat hij nooit voetsnijwerken met deze kenmerkende tekens op hen heeft gezien.

"Ik was verbaasd om deze wonden te zien, en het bracht me meteen naar de kruisigingsscène waar Jezus aan het kruis werd gezet."

Zagen deze littekens aan de voeten iets apart over de bewoner van het graf? Deze fascinerende aanwijzing werd verwijst door elke onderzoeker die het graf bestudeert. Wat was de persoon die dit beeldhouwwerk probeerde te benadrukken en waarom vond hij het zo belangrijk?

Richting van het graf

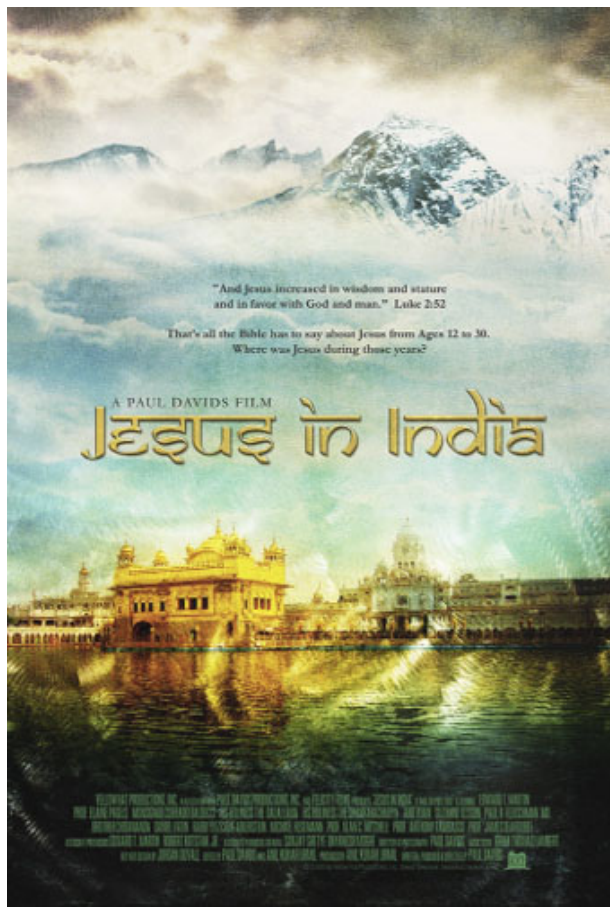
Direction of the Grave (Foto met dank aan Nadimur Rehman)

Het volgende bewijs is de richting van het graf. Onderzoekers, waaronder Dr. Fida Hassnain, hebben verklaard dat het werkelijke graf van Yuz Asaf in de richting oost-west gericht is. Dit is belangrijk omdat dit de richting is waarin de Joden hun doden begroeven, niet in de richting traditioneel voor moslims met de rechter schouder richting de Qiblah (in Mekka). Er is een andere bron die de oost-westrichting voor de tombe van Yuz Asaf bevestigt. Shaikh Al-Said-us-Sadiq was een oosterse schrijver en historicus die leefde in de 3e en 4e eeuw van Hijra en stierf in 381 AH (962 CE). Hij schreef meer dan 300 boeken, waarvan Ikmal-ud-Din de bekendste is. De tekst werd voor het eerst gedrukt in Iran in 1782. Deze tekst bevat het verslag van het overlijden van Yuz Asaf en de volgende passage: 'Hij richtte zich naar Ba'bad om een tombe over hem te maken (precies op de plaats waar hij stierf). Vervolgens strekte hij zijn benen uit naar het westen en zijn hoofd naar het oosten en stierf. Moge God hem zegenen.'¹¹

Als Yuz Asaf een islamitische heilige is zoals sommigen beweren, waarom is zijn tombe dan in een oost-westgraf in joodse stijl?

Reiziger, profeet uit een vreemd land

De lokale tradities en de geschiedenis van Kashmiri spreken over Yuz Asaf als een heilige man die vanuit een ander land reisde. Dit ondersteunt opnieuw de stelling dat deze persoon Jezus^(as) is, vooral omdat Jezus gekend is als een grote reiziger in islamitische tradities¹². Deze traditie van Yuz Asaf, afkomstig van een vreemd land, is verandert bij de lokale bevolking. Tijdens een van de interviews uit de film van Paul Davids, verklaart een van de bewoners:

Moslim Getuige 1: *Dit (graf) is heel, heel oud - we kunnen niet met zekerheid zeggen hoe oud. Onze voorouders zeiden dat dit graf over de hele wereld uniek is! Dit is een Boodschapper van God! Hij kwam hier uit Egypte en hield van het klimaat. Hij mediteerde hier en vestigde zich hier. Hij hield van de liefde en gastvrijheid van de lokale moslims hier. Hij keerde niet terug naar waar Hij vandaan kwam, omdat Hij hier gerespecteerd werd. Hij stierf hier en werd hier begraven. Dat zijn de feiten en dat is het.*

Paul David's film, Jesus in India

De opmerking dat Yuz Asaf in Kashmir verbleef vanwege de gastvrijheid van de lokale moslims, heeft weinig betekenis, gegeven dat lokale tradities suggereren dat het graf ongeveer 2000 jaar oud is en de islam al vele honderden jaren voorgaat.

De rest van de meningen in dit citaat geeft echter een fascinerend inzicht over enkele feiten van het graf, die uit vroegere tijden lijken, bewaard te zijn gebleven. Het bovenstaande herhaalt niet alleen dat

Yuz Asaf uit een vreemd land kwam, maar vermeldt specifiek Egypte. De plaatselijke bevolking is zeker dat de bewoner van het graf op geen enkele manier verbonden is met Jezus Christus, en toch verklaart hij dat Yuz Asaf tijd heeft doorbracht in Egypte. Het land van Egypte is een land waar Jezus (as) een tijd heeft doorgebracht. (het Nieuwe Testament)¹³

Het profeetschap van Yuz Asaf wordt hier ook bevestigd; opnieuw overeenkomend met wat bekend en geaccepteerd is over Jezus (as).

Opschrift bij de tempel van Solomon

De meest definitieve verwijzing naar Yuz Asaf en Jezus Christus als dezelfde persoon komt in de vorm van twee geschreven opschriften in een plaatselijke tempel genaamd de Tempel van Solomon. De eerste twee regels van de opschrift zijn vandaag te lezen maar de laatste twee zijn gemanipuleerd, waardoor ze onleesbaar zijn. De vier opschriften werden opgenomen in Tarikh-i-Kashmir door Khwaja Hassan Malik, geschreven in 1420AD. Ze vermelden:

De metselaar van deze pilaar is de suppliant Bahishti Zargar, jaar vijftig en vier.

Khawaja Rukan, de zoon van Murjan, richtte deze pilaar op.

In deze tijd riep Yuz Asaf zijn profeetschap uit, jaar vijftig en vier.

Hij is Jezus, profeet van de kinderen van Israël.

Deze opschriften lijken erg duidelijk en uitgebreid, maar er zijn nog enkele vragen die overblijven. Hoe oud zijn de opschriften? Waarom zijn ze verwijderd en door wie? Wordt het hier vermelde jaar '54 'representatief voor 54 AD of 54 A.H, wat 673 C.E. zou zijn?

Met betrekking tot het jaar 54, genoemd in de hieronder aangehaalde opschriften, is prof. Fida Hassnain van mening dat het dateringssysteem dat hier wordt gebruikt het Laukika-tijdperk is, een systeem dat specifiek wordt gebruikt in Kashmir, waarvan is vastgelegd dat het is begonnen in 3076BC.

'In die periode werd het Laukika-tijdperk uitsluitend gebruikt in Kashmir. Toen dit tijdperk begon in 3076 v.Chr., Zou het 54e jaar dat in de opschrift wordt genoemd gelijk zijn aan 22 BC of 78 AD (sinds Laukika jaar 1 is 3076 v.Chr., Zou 3054 22 voor Christus zijn en 3154 zou 78 na Christus zijn.) Het was niet mogelijk voor Jezus Christus om in 22 voor Christus naar Kasjmir te zijn gereisd, ik neem het jaar 78 AD als de juiste datum van zijn aankomst.'¹⁴ Voorstanders van de

theorie pleiten voor deze opschriften, terwijl critici meer bewijs eisen.

Geleerden en onderzoekers

Dit niveau van bewijs ter ondersteuning van de theorie heeft schrijvers en wetenschappers aangetrokken met verschillende achtergronden. Terwijl critici van de theorie, zoals de lokale bevolking in Kashmir, argumenteren dat dit een onderwerp is waarover alleen Ahmadi's schrijven, is er een groeiend aantal geleerden die over dit onderwerp schrijft, die geen verband hebben met de Ahmadiyya-moslimgemeenschap. Het werkelijke aantal wetenschappers dat deze theorie ondersteunt, is nog steeds klein in aantal, maar toch opmerkelijk gevarieerd qua achtergrond. Het lijkt erop dat onderzoekers uit verschillende delen van de wereld, afkomstig van verschillende religieuze achtergronden, uiteindelijk naar dit graf zijn geleid als laatste rustplaats voor Jezus Christus (as).

Amerikaanse onderzoeker en toegewijde Christian Suzanne Olsson, is iemand die al vele jaren over het graf heeft gestudeerd en geschreven. Ze leidde de inspanningen om DNA-monsters te verkrijgen van het graf en voerde daar verder onderzoek uit. Ze twijfelt er niet aan dat Jezus Christus (as) in die tombe is begraven.¹⁵

De Duitse geleerde Holger Kersten, nu een boeddhist, is ook een persoon die gedetailleerd heeft geschreven over Jezus die naar India reist, en het graf in Rozabal¹⁶. Kersten's boek, *Jesus Lived in India*, verscheen in 1994 en bevatte onderzoek dat de mening ondersteunt dat Jezus Christus de kruisiging heeft overleefd en naar Kashmir is gereisd. Hij concludeert ook dat Rozabal het graf van Jezus is en dat Yuz Asaf en Jezus (as) dezelfde persoon zijn.

Onlangs, zoals te zien in *The Review of Religions*, heeft de Indiase geboren onderzoeker Mantoshe Devji, een Sikh-dame, een gedetailleerde analyse gegeven van het graf en haar bevindingen tijdens een bezoek¹⁷.

Dit zijn slechts drie voorbeelden van onderzoekers afkomstig uit verschillende landen en geloofstradities, maar toch komen ze tot dezelfde besluit over het Rozabal-graf in Kashmir. Er moet ook worden opgemerkt dat geen van deze drie Ahmadi-moslims zijn, wat een sterke tegenargument is voor degenen die beweren dat deze theorie over het graf slechts een theorie van Ahmadis is.

Conclusie

Een verontrustend feit dat zichtbaar is aan het graf, is een reeks veranderingen. Het graf ondergaat veranderingen en borden worden aan de voorkant van het gebouw toegevoegd. Er zijn berichten over relikwieën en voorwerpen die verkocht worden of bij mensen thuis worden bewaard en dat het graf ernstig wordt verwaarloosd door toedoen van de huidige verzorgers.

De documentaire van Paul Davids, *Jezus in India*, suggereert dat de gebeeldhouwde voetafdrukken naast het graf van Jezus (as), die met de kruisiging helpen linken, bedekt zijn en niet langer zichtbaar zijn. Er zijn zorgen dat het graf en de identiteit van zijn inwoner zo veel mogelijk worden verdoezeld door de huidige verzorgers. Gelukkig zijn er een groot aantal foto's en ander documentair bewijsmateriaal over het graf om dit te voorkomen. Deze gang van zaken is echter nog steeds zorgwekkend.

Wat voor de tombe in het verschiet ligt, is moeilijk te voorspellen. Er is een duidelijke bewering van de lokale bevolking en de verzorgers dat het graf niet gerelateerd is aan Jezus (as), en dat het moet worden opgesloten. Elke publiciteit rond het graf is niet welkom. Er worden echter publicaties en documentaires over het graf geproduceerd en gekoppeld aan Jezus Christus (as). Dit is het vergaren van interesse over de hele wereld en meer mensen worden zich ervan bewust als het bestaan ervan. Het lijkt erop dat de tombe in twee verschillende richtingen wordt getrokken door twee vastbesloten groepen mensen.

Om het probleem samen te vatten, is de geografische locatie van het graf een gebied dat wordt geteisterd door terrorisme, wat de inspanningen voor verder onderzoek belemmert. Zal de waarheid ooit bekend en aanvaard worden over dit graf? Alle toekomstige pogingen om te bewijzen wie in het graf ligt, moeten met gevoeligheid worden gemaakt en vereisen veel diplomatie.

Referenties en eindnoten:

1. Tourists flock to 'Jesus's tomb' in Kashmir – BBC News – http://news.bbc.co.uk/1/hi/programmes/from_our_own_correspondent/8587838.stm
2. *The Times* – He's not the Messiah, locals tell Lonely Planet 'Jesus tomb' tourists – <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/asia/article7085207.ece>
3. *The Times of India* – Tomb Raider: Jesus buried in Srinagar? <http://timesofindia.indiatimes.com/articleshow/5906304.cms>
4. The book appeared in India Today's Bestseller List three months in a row (March 2009).

5. *Hadhrat Mirza Ghulam Ahmad^(as), Masih Hindustein Mein* (Jesus in India), 1908.
6. *Jesus In India* – Paul Davids – Universal Studios – Sundance Channel, December 2008.
7. Ibid.
8. *Asia Times* – Holy Row in Kashmir over 'Jesus Tomb' – May 22nd 2010 – http://www.atimes.com/atimes/South_Asia/LE22Df03.html
9. BBC 4 – *Did Jesus Die?* (2003) – Wild Planet Films.
10. *Jesus in the Himalayas* – documentary featuring anthropologist Jeff Salz shown on the Discovery Channel, first in 2001, and repeated periodically.
11. The author of *Ikmal-ud-Din* died in Khorasan in 962 AD. He was a scholar who had travelled to many countries in order to research material for his book. He mentions the travels of Yuz Asaf to Kashmir
12. Muslim savant, i.e., Ibn-al-Walid Al-Fahri Al-Tartooshi Al-Maliki, who was renowned for his learning, states about Jesus, on page 6 of his book *Siraj-ul-Muluk*, published by the Matba Khairiya of Egypt in 1306 A.H.: 'Where is Isa, the Ruhullah, and, the Kalimatullah, who was the leader of the righteous, and the chief of travellers?'. *Rauzat-us-Safa*, a well-known book of history, on pages 130 – 135 – states Jesus was named the Messiah 'because he was a great traveller'.
13. Matthew 2:13 states that Josph (sic) was instructed by an angel to take Jesus and Mary, and to flee to Egypt to avoid King Herod the Great.
14. *The Fifth Gospel* – Dr Fida Hassnain.
15. *Rozabal – The Tomb of Jesus* – latest book published by Suzanne Olsson and Dr Fida Hassnain. Olsson also appears in Paul Davids' documentary stating she has no doubt it is Jesus buried in Rozabal.
16. *Jesus Lived in India* – written by Holger Kersten in 1994.
17. *Humanity's Messiah* – Mantoshe Singh Devji – reviewed in June 2010 *The Review of Religions* Edition.